

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Стратегічні напрями інноваційного
розвитку економіки регіону»

Виконав: студент магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування денної
форми навчання
Богдан ТИМОЩУК

Керівник: завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування, доктор наук з
державного управління, професор
Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Рецензент: _____

АНОТАЦІЯ

Богдан ТИМОЩУК. Стратегічні напрями інноваційного розвитку економіки регіону. – Магістерська робота.

У роботі досліджено сутність інноваційного розвитку регіональної економіки як об'єкта публічного управління та визначено ключові підходи до формування державної політики у цій сфері. Проаналізовано міжнародний досвід реалізації державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки та обґрунтовано доцільність його адаптації з урахуванням регіональної специфіки.

Оцінено функціонування фінансово-економічного та організаційно-інституційного механізмів публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки, виявлено проблеми ресурсного забезпечення, інституційні бар'єри та обмеження комерціалізації інновацій.

Визначено стратегічні пріоритети державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки та запропоновано комплексний механізм публічного управління, що поєднує нормативно-правові, фінансово-економічні, організаційні та інституційні інструменти. Доведено, що результативність такого механізму залежить від узгодженості дій ключових суб'єктів, розвитку інноваційної інфраструктури, циклічності управління та застосування системи показників оцінювання для підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

Ключові слова: публічне управління, державна політика, фінансово-економічний механізм, організаційно-інституційний механізм, стратегія, інноваційний розвиток, регіон, регіональна економіка.

SUMMARY

Bohdan TYMOSCHUK. Strategic directions of innovative development of the regional economy. – Master's thesis.

The paper explores the essence of innovative development of the regional economy as an object of public administration and identifies key approaches to the formation of state policy in this area. The international experience of implementing the state policy of innovative development of the regional economy is analyzed and the feasibility of its adaptation is substantiated taking into account regional specifics.

The functioning of financial, economic and organizational and institutional mechanisms of public management of innovative development of the regional economy is assessed, problems of resource provision, institutional barriers and restrictions on the commercialization of innovations are identified.

The strategic priorities of the state policy of innovative development of the regional economy are determined and a comprehensive mechanism of public management is proposed, combining regulatory, financial, economic, organizational and institutional instruments. It is proven that the effectiveness of such a mechanism depends on the coherence of the actions of key actors, the development of innovation infrastructure, the cyclicity of management and the application of a system of evaluation indicators to increase the competitiveness of the regional economy.

Keywords: public administration, state policy, financial and economic mechanism, organizational and institutional mechanism, strategy, innovative development, region, regional economy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	9
1.1. Сутність та зміст поняття інноваційного розвитку економіки як об'єкту публічного управління.....	9
1.2. Міжнародний досвід реалізації державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	27
2.1. Оцінка функціонування фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки...	27
2.2. Аналіз організаційно-інституційного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки.....	36
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	43
3.1. Стратегічні пріоритети державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки.....	43
3.2. Комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки.....	51
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах трансформації соціально-економічних процесів та воєнних викликів особливої ваги набуває інноваційний розвиток економіки України як ключовий елемент державної та регіональної стратегії суспільного поступу. Інновації, спираючись на науково-теоретичні положення та закономірності економічного розвитку, виступають основою модернізації виробничих систем, підвищення ефективності господарювання та формування конкурентоспроможної економіки на регіональному рівні. В умовах воєнного стану саме інноваційні механізми здатні забезпечити економічну стійкість регіонів, адаптацію до кризових явищ і збереження потенціалу для подальшого відновлення та зростання.

Інноваційний розвиток регіональної економіки розглядається як важливий інструмент посилення обороноздатності держави, зниження залежності від зовнішніх ресурсів та формування внутрішніх джерел економічної безпеки. Швидкі технологічні зміни, впровадження цифрових рішень, розвиток наукоємних виробництв і підтримка інноваційної активності на рівні регіонів дозволяють підвищити їх конкурентоспроможність навіть в умовах військових загроз. Водночас одним із ключових викликів залишається відсутність цілісного та узгодженого підходу до публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки, що ускладнює використання наявного інноваційного потенціалу та знижує ефективність реалізації державної політики у цій сфері.

Нормативно-стратегічну основу інноваційного розвитку економіки регіонів в Україні формують такі документи, як Національна економічна стратегія на період до 2030 року [1], Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки [2], Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [3], а також регіональні стратегії розвитку, що визначають пріоритети інноваційного зростання з урахуванням потенціалу конкретних територій. Зазначені документи декларують інновації як один із ключових драйверів регіонального розвитку, проте на практиці їх реалізація

залишається фрагментарною та недостатньо узгодженою між державним і регіональним рівнями управління.

Проблематика інновацій як чинника економічного розвитку ґрунтовно розглядається у працях зарубіжних науковців, серед яких варто виокремити Й. Шумпетера, М. Портера, Д. Норта, П. Друкера, Ф. Хайєка, Дж. Стигліца та П. Самуельсона. Їхні наукові підходи сформували теоретичні засади розуміння інноваційного розвитку, ролі підприємництва, інституцій та конкурентних переваг у зростанні економіки, що має безпосереднє значення і для формування регіональних стратегій розвитку.

Серед вітчизняних дослідників питання державної та регіональної інноваційної політики, стратегічного управління інноваційними процесами та розвитку економіки регіонів висвітлювалися у працях В. Андрійчука, П. Гайдуцького, І. Лукінова, С. Майстра, Ю. Ульяновченка, О. Шпикуляка та В. Юрчишина. У їхніх роботах обґрунтовуються підходи до формування інноваційної моделі розвитку, ролі держави та органів регіонального управління у стимулюванні інноваційної активності, а також необхідності врахування територіальної специфіки соціально-економічних процесів.

На сучасному етапі особливо актуальним залишається обґрунтування комплексного механізму інноваційного розвитку регіональної економіки. Це зумовлює потребу у подальших наукових дослідженнях, спрямованих на вдосконалення теоретичних і прикладних засад формування стратегічних напрямів інноваційного розвитку регіонів, підвищення результативності інструментів державної політики та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територій. Саме складність і значущість зазначених проблем визначили вибір теми магістерської роботи, її мету та завдання.

Мета та завдання магістерської роботи. *Метою* магістерської роботи є обґрунтування теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо розробки стратегічних напрямів удосконалення механізмів публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні.

Для досягнення мети магістерської роботи було визначено такі *завдання* дослідження:

- розкрити сутність та основний зміст поняття інноваційного розвитку економіки як об'єкту публічного управління;
- провести аналіз міжнародного досвіду реалізації державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки;
- оцінити стан функціонування фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні;
- проаналізувати організаційно-інституційний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки;
- запропонувати комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні.

Об'єктом дослідження є публічне управління інноваційним розвитком регіональної економіки.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні, прикладні основи механізмів стратегічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і виконання завдань було застосовано комплекс взаємозв'язаних та доповнюючих одне одного методів з загальних наукових дисциплін та спеціалізованих галузей, а саме такі методи дослідження: *аналізу та синтезу* – для визначення сутності поняття інноваційного розвитку економіки як об'єкту публічного управління; *порівняльного аналізу* – для аналізу міжнародного досвіду реалізації державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки; *статистичного та структурно-функціонального аналізу* – для оцінки та аналізу сучасного стану механізмів публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні; *стратегічного аналізу* – для обґрунтування стратегічних

пріоритетів державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки; *метод моделювання* – для розробки комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки тощо.

Інформаційною базою дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет ресурси, статистична інформація Державної служби статистики України та інших центральних органів виконавчої влади тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків та практичних рекомендацій, які містяться в магістерській роботі, як в теоретичному, так і в прикладному значенні при розробці стратегічних напрямів інноваційного розвитку регіональної економіки в умовах повоєнного відновлення України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Сутність та зміст поняття інноваційного розвитку економіки як об'єкту публічного управління

Інноваційний розвиток економіки набуває особливого значення в умовах структурних трансформацій та посилення ролі публічного управління у забезпеченні сталого соціально-економічного зростання. У сучасних умовах інновації розглядаються не лише як фактор підвищення конкурентоспроможності, а й як об'єкт цілеспрямованого управлінського впливу з боку органів публічної влади. Це зумовлює необхідність наукового осмислення сутності та змісту поняття інноваційного розвитку економіки саме в контексті публічного управління. Визначення інноваційного розвитку як об'єкта публічного управління дозволяє окреслити межі відповідальності держави, інструменти впливу та механізми реалізації відповідної політики.

Концептуальні засади теорії інноваційного розвитку формують методологічну основу для розроблення та реалізації державної політики у цій сфері, оскільки саме вони відображають взаємозв'язок техніко-технологічних, соціально-економічних та інституційних чинників у процесах створення, поширення та впровадження інновацій. В умовах трансформації сучасної економіки, коли знання перетворюються на ключовий стратегічний ресурс, а технологічні зміни істотно впливають на структуру світового господарства, дослідження інноваційних процесів набуває особливої актуальності з позицій публічного управління.

Так, Я. Корнаї до ключових передумов інтенсивного інноваційного розвитку відносить наявність приватної власності та ринкових механізмів координації, достатній рівень економічного розвитку й освіти, диверсифіковану систему фінансування, а також високу підприємницьку активність [4].

Розкриваючи зміст зазначених умов, доцільно звернути увагу на такі аспекти:

по-перше, знання розглядаються як багатовимірний міждисциплінарний ресурс, що охоплює сукупність наукових, технологічних та управлінських компетенцій і забезпечує комплексне бачення економічних процесів та проблем;

по-друге, ресурси інноваційного розвитку включають фінансові, людські, інтелектуальні та матеріально-технічні складові, які мають диференційований характер і використовуються залежно від цілей та масштабів конкретних інноваційних проєктів;

по-третє, стійка та системна взаємодія між економікою і наукою передбачає формування таких інституційних умов, які знижують бар'єри для обміну знаннями та інформацією, забезпечуючи синергійний ефект від співпраці;

по-четверте, інститути, організації та мережеві структури виконують ключову роль у забезпеченні узгодженої взаємодії між державою, бізнесом, науковим середовищем та іншими стейкхолдерами, які володіють знаннями, ресурсами, управлінськими компетенціями та виконавчим потенціалом;

по-п'яте, розвиток різноманітних послуг, операцій і видів діяльності, що здійснюються на засадах міжорганізаційної кооперації, створює додаткові стимули для інновацій, сприяє ефективному використанню ресурсів та поширенню знань і практичного досвіду.

Зазначені умови визначають просторову локалізацію інноваційних процесів та передбачають формування ефективного інституційного середовища, безпосередньо пов'язаного зі здійсненням підприємницької діяльності. При цьому ключовою передумовою результативного інноваційного розвитку є взаємодія та координація дій різних суб'єктів інноваційної сфери, зокрема підприємств, науково-освітніх установ, органів державної влади, громадських інституцій, а також організацій, що забезпечують інформаційну, консультаційну та інфраструктурну підтримку.

Як зазначає Г. Невінська, у сучасних умовах саме ефективність упровадження інновацій виступає одним із визначальних показників функціонування галузей національного господарства [5]. Це зумовлює необхідність належного організаційного, ресурсного та фінансового забезпечення інноваційної діяльності, своєчасного надання державної підтримки, створення відповідних умов і сервісів, а також активізації різноманітних форм стимулювання. Якість такого забезпечення безпосередньо впливає на процеси генерації та практичного використання інновацій, оскільки інноваційні рішення не завжди можуть бути одночасно адаптованими до конкретних територіальних та економічних умов. У цьому контексті орієнтація на підвищення результативності інноваційної діяльності актуалізує роль державного регулювання, яке забезпечує формування цільового підходу до підтримки інновацій та визначає рівень ефективності реалізації державної інноваційної політики.

У сучасній науковій літературі виокремлюють два базові підходи до трактування поняття «інновація».

Перший – статичний підхід, у межах якого інновація розглядається як завершений результат наукової або науково-технічної діяльності, втілений у конкретному продукті, технології чи системі. Даний підхід був започаткований Й. Шумпетером і отримав подальший розвиток у працях Г. Волобуєва, який визначає інновації як процес створення та комерціалізації нової техніки, технологій, товарів і методів управління, спрямованих на підвищення якості й ефективності виробничих, управлінських і комерційних процесів, а також на розвиток економіки загалом [6].

Прихильниками цього підходу є також А. Третьак та І. Колганова, які розглядають інновації як результат вкладення інтелектуальних рішень у створення нового знання та його практичне застосування в різних сферах життєдіяльності суспільства, зокрема у технологіях, виробництві, організаційних формах, освіті, управлінні, науці та інформатизації. Реалізація таких ідей у практичній діяльності, на їхню думку, забезпечує отримання

додаткової цінності у вигляді прибутку, конкурентних переваг, лідерства, пріоритету, якісних поліпшень, креативності та прогресу [7].

Подібну позицію поділяють В. Стадник і Т. Поліщук, які визначають інновації та нововведення як результат інноваційної діяльності, що проявляється у виведенні на ринок нового або вдосконаленого продукту, технологічного процесу чи нового підходу до надання соціальних послуг [8]. О. Більська також підтримує дане бачення, трактуючи інновацію як універсальну категорію, яка в разі впровадження нового конструкта набуває форми нововведення, а у випадку вдосконалення вже існуючих рішень – трансформується в інновацію [9]. У свою чергу, Ю. Коновал розглядає інновації як інструмент удосконалення виробничих процесів, підвищення якості послуг, розвитку галузей економіки, зростання ефективності діяльності, економічних показників, прибутковості, ринкових позицій та іміджу суб'єктів господарювання [10].

Другий – динамічний підхід – визначає інновацію як безперервний процес створення, впровадження та поширення нововведень і змін у соціально-економічних, екологічних та інших сферах, що відбувається на основі використання новаторських ідей і сучасних технологій.

У практиці публічного управління найефективнішим вважається статичний підхід. Він відрізняється конкретністю та спрямованістю на результати. На відміну від динамічного підходу, статичний підхід запобігає змішуванню термінів «інновації» та «інноваційна діяльність» і забезпечує чітке відокремлення результатів інноваційної діяльності від соціально-економічних, екологічних та інших ефектів, які вони мають.

Науковці, які дотримуються положень статичного підходу, трактують інновації у широкому та вузькому значеннях, розмежовуючи різні види нововведень і визначаючи їх місце в загальній системі інноваційної діяльності. У широкому розумінні інновації охоплюють усі сфери людської діяльності, зокрема соціально-економічну, управлінську, організаційну та техніко-технологічну, відображаючи комплексні зміни у функціонуванні суспільства

та економіки. Водночас у вузькому значенні інновації здебільшого ототожнюються з конкретними технічними або технологічними нововведеннями, що мають прикладний характер.

Так, на думку М. Погодаєвої, інновацію доцільно розглядати як «шлях від ідеї до створення або вдосконалення нового чи існуючого продукту або технології з метою своєчасного отримання прибутку» [11]. У цьому контексті ключовими атрибутивними ознаками інновацій виступають їх наукова або науково-технологічна новизна, а також практична корисність. Значна кількість дослідників акцентує увагу на прикладному характері інноваційної діяльності та її орієнтації на досягнення комерційного результату, підкреслюючи специфічні властивості інновацій і потенціал їх комерціалізації як визначальну умову ефективного впровадження в економічну практику [12].

Узагальнюючи наявні наукові підходи, доцільно зазначити, що інновації слід розглядати як процес упровадження результатів наукових досліджень або структурних перетворень у виробничу та управлінську діяльність економіки. Такі зміни можуть стосуватися організації виробництва, технічного та технологічного оснащення, управлінських рішень, форм взаємодії суб'єктів господарювання, соціальної сфери та інших складових економічної системи. Реалізація інновацій створює передумови для досягнення соціального, економічного та інших видів ефекту, що сприяє більш повному задоволенню суспільних потреб і інтересів, а також посиленню економічної безпеки держави. Водночас ефективне генерування, поширення та комерціалізація інновацій неможливі без формування збалансованої та результативної державної інноваційної політики, здатної забезпечити сприятливі умови для інноваційного розвитку економіки.

Таким чином, інновації є фундаментальним елементом для прогресу у всіх сферах суспільного життя, відкриваючи нові можливості для розвитку та вирішення складних викликів сучасності (таблиця.1.1).

Таблиця 1.1

Систематизація підходів до визначення поняття «інновація»

Автор, джерело	Зміст підходу до розуміння сутності інновацій	Прикладне значення щодо інноваційної політики
Економічний підхід		
Алимов О. М., Гаман М. В.	Інновації - це не просто результат творчої думки, а практичне втілення нових ідей, яке знаходить своє застосування у вигляді нових або вдосконалених продуктів на ринку або нових чи вдосконалених технологічних процесів, що використовуються в економічній діяльності.	Окреслено межі втручання держави в інноваційну сферу. Сформульовано мету державної політики в сфері управління інноваційним розвитком. Визначено принципи розмежування повноважень державних органів у сфері інновацій. Запропоновано організаційно-економічну модель реалізації інноваційної політики.
П. Друкер	Інновації в управлінні, соціальній галузі	Суспільство майбутнього буде динамічно розвиватися завдяки постійному впровадженню інновацій. Цей процес, який називають "творчою деструкцією", охопить не лише економіку, а й усі аспекти життя людини.
З точки зору державного управління		
Покотилова В.І.	Інноваційність як одна з характеристик прийняття державних, управлінських рішень.	Для інноваційного розвитку регіону важливо використовувати відповідні моделі. Необхідно також провести інноваційні зрушення в управлінні.
В. Бакуменко, С. Попов	Інновації - об'єкт державного управління.	З метою оновлення парадигми інноваційного розвитку суспільства пропонується інтегрувати її з сучасними концепціями соціального та державного управління. Це дозволить врахувати інтереси та можливості всіх учасників інноваційного процесу: держави, інноваційних організацій та окремих особистостей.

Примітка. Систематизовано автором на основі [13; 14; 15; 16].

У наукових дослідженнях, присвячених теоретико-концептуальному осмисленню напрямів, інструментів і механізмів формування та реалізації державної інноваційної політики, представлено широкий спектр підходів до визначення цього поняття. Передусім державна інноваційна політика трактується як комплексна система цілеспрямованих заходів, що реалізуються органами публічної влади з метою формування сприятливих умов для

розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, підвищення конкурентоспроможності національної наукоємної продукції, а також створення й удосконалення спеціальної нормативно-правової бази та розвитку інноваційної інфраструктури [17].

У межах іншого підходу державна інноваційна політика розглядається як сукупність форм і методів державного впливу, орієнтованих на формування та реалізацію регуляторних механізмів ресурсного й інституційно-організаційного забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, а також на створення мотиваційних стимулів для активізації інноваційних процесів у національній економіці [18].

Поряд із цим державну інноваційну політику визначають як систему цілей, принципів, завдань і стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку держави, а також механізмів їх реалізації через вплив держави на інноваційну сферу із застосуванням прямих і опосередкованих важелів законодавчого та соціально-економічного регулювання, спрямованих на розвиток науки, техніки та інноваційного потенціалу країни [19].

Відповідно до наукових напрацювань Ю. Атаманової, державна інноваційна політика виступає ключовою складовою економічної стратегії держави. Вона спрямована на розроблення та реалізацію стратегічних і тактичних орієнтирів інноваційного розвитку країни, а також на формування інноваційної моделі національної економіки. Досягнення цих цілей забезпечується шляхом застосування комплексної системи заходів державного регулювання, що охоплює стимулювання, планування, управління, підтримку та контроль інноваційних процесів у науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного розвитку. Запропоноване визначення є найбільш узагальненим, оскільки охоплює весь спектр функцій і напрямів державної інноваційної політики, предметом якої є формування та забезпечення сталого розвитку ефективної національної інноваційної системи, а серед її пріоритетних завдань виокремлюються захисна, координаційна та контрольна функції держави [20].

Серед ключових завдань сучасної державної інноваційної політики визначається сприяння формуванню сприятливого інноваційного бізнес-середовища та накопиченню інноваційного потенціалу економіки на засадах ініціативності, точності, взаємодії та об'єктивності. За твердженням І. Сільченка, тип державної інноваційної політики безпосередньо зумовлюється обраною стратегією інноваційного розвитку. У цьому контексті автор виокремлює три базові стратегії:

- стратегія «перенесення», що ґрунтується на імпорті та адаптації зарубіжних інновацій для формування національного інноваційного потенціалу;
- стратегія «запозичення», орієнтована на створення умов для використання іноземних інновацій у соціально-економічній сфері;
- стратегія «наращування», спрямована на генерування власних інновацій з урахуванням обмеженості альтернативних джерел розвитку [21].

Отже, можна стверджувати, що державна політика інноваційного розвитку економіки як один із найбільш прогресивних інструментів досягнення суспільно значущих цілей та задоволення потреб населення повинна характеризуватися низкою принципових ознак. По-перше, вона має розглядатися як складна багатокomпонентна система, здатна до саморозвитку, самовдосконалення та адаптації до змін зовнішнього й внутрішнього середовища. По-друге, така політика повинна спиратися на чітко визначені методологічні засади та дієві принципи формування і реалізації. По-третє, вона має містити конкретно окреслені цілі, що відображають стратегічні завдання соціально-економічного розвитку. По-четверте, важливою її характеристикою є наявність системи критеріїв оцінювання результативності, яка дозволяє відстежувати ступінь досягнення поставлених цілей. Водночас зазначені вимоги набувають специфічних рис у розрізі окремих секторів економіки, зокрема аграрного, що функціонує під значним впливом природно-кліматичних чинників.

Проведений аналіз свідчить про доцільність орієнтації державної політики інноваційного розвитку на розв'язання комплексу взаємопов'язаних пріоритетних завдань, спрямованих на формування умов для сталого та безперервного розширеного відтворення інноваційних процесів в економіці. Передусім йдеться про створення та розвиток національної інноваційної системи й відповідної інфраструктури, що забезпечує генерування, поширення та практичне впровадження інноваційних ідей і технологій. Важливим завданням також є адаптація сучасної науково-технічної сфери до умов ринкової економіки та реальних потреб національного господарства з метою забезпечення відповідності наукових розробок вимогам технічного прогресу. Крім того, державна політика має бути спрямована на розвиток внутрішнього ринку збуту інноваційної продукції, що сприятиме активізації інноваційного виробництва та прискоренню впровадження нових продуктів і послуг у господарську практику.

1.2. Міжнародний досвід реалізації державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки

У економічно та технологічно розвинених країнах державна політика інноваційного розвитку дедалі більше реалізується саме через регіональний вимір, що пов'язується з підходами «нової економічної географії». У межах цього підходу ключовим стає не лише загальнонаціональне стимулювання інновацій, а формування локальних і регіональних інноваційних екосистем, де поєднуються підприємства, науково-освітні установи, органи влади та інфраструктурні інституції. Відповідно, інноваційний прогрес регіонів забезпечується розвитком інноваційної інфраструктури та зростанням інноваційної активності бізнесу, що створює передумови для підвищення конкурентоспроможності територій. За результатами опитувань «Global Innovation Barometer» (2012–2014 pp.), провідні компанії переходять від закритих моделей інновацій до партнерських форматів, які активніше

залучають малий і середній бізнес та приватні ініціативи, що дозволяє створювати рішення, релевантні потребам конкретних регіональних ринків. При цьому більшість експертів наголошують, що інновації XXI століття дедалі частіше спрямовуються не лише на прибуток, а й на вирішення суспільно значущих проблем, що безпосередньо підсилює потенціал регіонів до стійкого розвитку та модернізації [22].

В Європейському Союзі визнається ключова роль державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки, оскільки посилення глобалізації та зростання конкуренції з боку США, Японії й країн Південно-Східної Азії змушують ЄС шукати нові підходи до підвищення конкурентоспроможності власних виробництв. Саме тому Євросоюз приділяє значну увагу формуванню механізмів інноваційного розвитку, а показовим прикладом цього є Шоста рамкова програма Європейської комісії, яка акцентує увагу на активному впровадженні інноваційних стратегій саме на регіональному рівні. Починаючи з 1990-х років, Єврокомісія послідовно підтримує розробку інноваційних стратегій, у межах чого завдяки програмам RITTS та RIS близько 120 європейських регіонів отримали консультативну та експертну підтримку для оцінювання власного інноваційного потенціалу, формування стратегій та визначення механізмів їх реалізації.

Водночас у ЄС підкреслюється, що ефективна державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки та наявність чітких інструментів стимулювання інновацій є важливою умовою посилення конкурентоспроможності виробництв в умовах глобалізації економіки й торгівлі. Зазначений підхід простежується у практиці впровадження рамок ініціатив Єврокомісії, де стратегічний акцент робиться на системній підтримці інноваційних процесів у регіонах. З середини 1990-х років Європейська комісія започаткувала та розвиває відповідні механізми, що передбачають надання експертної допомоги регіонам для визначення пріоритетів, оцінювання ресурсів і побудови стратегічних моделей інноваційного розвитку. У межах таких підходів використовується модель так званого

«поляризованого розвитку», коли державні ресурси концентруються на підтримці «опірних регіонів», які виступають центрами акумуляції фінансових і матеріально-технічних можливостей та забезпечують подальше поширення інновацій в інших територіях. Світовий досвід також підтверджує, що результативність державної політики у сфері інновацій залежить від врахування особливостей економічного розвитку країни, її господарського механізму та рівня людського потенціалу населення.

Загалом країни, залучені до інноваційної діяльності, доцільно поділяти на дві основні групи:

- країни сталої ринкової економіки, до яких належать держави Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що характеризуються високим рівнем економічного розвитку й активним використанням інноваційного потенціалу;
- нові індустріальні країни, зокрема держави Південно-Східної Азії та Латинської Америки, які демонструють швидкі темпи економічного зростання та значні перспективи інноваційного розвитку.

Досвід провідних країн засвідчує, що державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки не може бути універсальною та однаковою для всіх держав. Кожна країна формує власну систему механізмів, яка враховує її національні переваги, обмеження та специфіку розвитку регіонів. Ефективні інноваційні системи доцільно розглядати як адаптивну матрицю, що поєднує державне регулювання, формування відповідних ринкових умов і цілеспрямовані інструменти стимулювання інноваційної активності. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення практик країн із високим рівнем інноваційного розвитку, а також держав, які змогли успішно реалізувати інноваційні моделі та досягти помітних соціально-економічних результатів.

Інноваційні моделі в країнах із високим рівнем інноваційного розвитку, зокрема у США, Канаді, Японії та державах Європи, мають суттєві відмінності. Для Північної Америки характерним є підхід, за якого держава

переважно створює сприятливі умови для інноваційного розвитку регіональної економіки, не здійснюючи системного прямого втручання через фінансування. Натомість у Європі та Японії більш поширеним є активний формат державного впливу, що проявляється через часткове фінансування та регулятивне стимулювання науково-технологічних розробок. Водночас європейська модель вирізняється посиленою інтеграцією та координацією на рівні ЄС, що дозволяє консолідувати ресурси для підтримки ключових напрямів інноваційного розвитку регіонів, зокрема на прикладі програми ESPRIT та інших наукових ініціатив [23].

Важливим інструментом стимулювання інноваційної діяльності виступає конкурсний відбір проєктів, який здійснюється державою, оскільки переможці отримують можливість доступу до необхідних технологій та патентних рішень, що підвищує перспективи їх практичного впровадження. Показовим прикладом є Сінгапур, де протягом тривалого часу застосовувався жорсткий державний контроль над підприємницьким і науковим середовищем, однак така модель сприяла формуванню високого рівня економічного розвитку за умов обмеженості природних ресурсів, завдяки цілеспрямованій інноваційній політиці [24].

У групі постсоціалістичних держав провідні позиції за рівнем інноваційної активності посідають окремі країни Центрально-Східної Європи, зокрема Угорщина, Чехія та Польща. Обравши наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років курс на інтеграцію до європейського економічного простору, ці держави погодилися на системний контроль Європейського Союзу за перебігом економічних реформ [25]. У результаті країни регіону пройшли реальну трансформацію та сформували функціональну ринкову систему, що стало передумовою переходу до інноваційного розвитку регіональної економіки. Фактично зовнішній чинник у вигляді європейських стандартів і вимог посилив інноваційний компонент їх економічної структури. Основним способом впровадження інновацій у країнах цієї групи стало їх поглиблення через залучення зовнішнього капіталу, переважно з країн ЄС-15, що

проявлялося у модернізації ключових галузей промисловості та трансфері сучасних технологій і управлінських практик.

Зокрема, наведена тенденція простежується в автомобілебудуванні та машинобудуванні Чехії, цементній промисловості Естонії, суднобудуванні Словаччини, тютюновій промисловості Болгарії та інших секторах, де іноземні інвестори забезпечували не лише фінансову підтримку, але й поширення інноваційних організаційних форм та управлінських технологій. Паралельно в країнах колишнього Союзу почали формуватися інноваційні структури, серед яких спеціальні економічні зони, венчурні організації, технопарки та технополіси. Наприклад, спеціальні економічні зони в Русе та Пловдиві в Болгарії досягли результативності лише наприкінці 1990-х років, а один із найбільших технопарків Європи «Жамбекі» був створений у 2001 році в Будапешті [26].

У більшості розвинених країн застосовуються такі організаційно-структурні механізми політики інноваційного розвитку економіки, які спрямовані на покращення умов для інновацій та оновлення технологій:

- створення інноваційних центрів та агентств з розповсюдження технологій. Це сприяє генеруванню та впровадженню нових ідей, а також полегшує доступ до сучасних технологій для підприємств;
- поліпшення інфраструктурного забезпечення територій. Це створює сприятливі умови для розміщення високотехнологічних підприємств, що стимулює їхню появу та розвиток;
- стимулювання малих високотехнологічних фірм. Ці фірми часто стають рушійною силою інновацій, але й несуть значні ризики. Тому держави надають їм підтримку у вигляді грантів, податкових пільг та інших інструментів;
- створення спеціального фонду заохочення інновацій. Цей фонд може фінансувати перспективні дослідження та розробки, а також інвестувати в інноваційні проекти.

Державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки в різних країнах світу формується з урахуванням їхніх національних пріоритетів, рівня технологічного розвитку та особливостей територіальної організації господарства. Водночас міжнародний досвід демонструє, що саме регіональний рівень є ключовим простором для концентрації інноваційних ресурсів, розвитку кластерів та взаємодії науки, бізнесу й публічного управління. З огляду на це доцільно охарактеризувати підходи окремих держав, які досягли результативності у стимулюванні інноваційного розвитку регіонів.

Державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки США характеризується тим, що основний акцент робиться не на прямому централізованому фінансуванні інновацій, а на створенні сприятливого середовища для їх виникнення та масштабування. Регіональний вимір інноваційної політики реалізується через стимулювання конкуренції між штатами та містами за залучення технологічних компаній, людського капіталу й інвестицій. Важливим фактором є те, що регіони США формують власні інноваційні екосистеми, де ключову роль відіграють університети, приватний сектор, венчурні інвестори та локальні інституції розвитку. Водночас модель США передбачає активне використання ринкових механізмів: інновації стають результатом підприємницької ініціативи та комерційного попиту, а держава виконує роль каталізатора, забезпечуючи нормативні умови та інфраструктурні можливості. У цьому контексті регіональна економіка отримує імпульс розвитку через формування високотехнологічних кластерів, які зосереджуються в окремих територіях і генерують мультиплікативний ефект для суміжних галузей. Таким чином, регіональна інноваційна політика США демонструє приклад того, як держава може забезпечувати стратегічні умови для розвитку територій без надмірного адміністративного втручання [27].

У Канаді державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки має виражений характер підтримки збалансованого розвитку

територій, що особливо актуально з огляду на значну регіональну диференціацію країни. Інноваційний розвиток регіонів забезпечується через поєднання державних інституційних інструментів та партнерських механізмів взаємодії з приватним сектором. Канада прагне створювати умови, за яких регіони можуть не лише адаптувати інновації, але й генерувати власні технологічні рішення, виходячи зі специфіки локальних економічних потреб. Важливою особливістю канадського підходу є підтримка інновацій через регіональні програми, що стимулюють розвиток підприємництва, цифровізації та прикладних досліджень. Така політика сприяє тому, що регіони отримують можливість зміцнювати власну економічну конкурентоспроможність і формувати спеціалізацію у певних галузях. Крім того, інноваційна політика Канади орієнтована на інтеграцію наукового потенціалу у практичну економіку регіонів, що дозволяє забезпечувати трансфер знань та підвищення продуктивності [28]. Отже, канадська модель демонструє приклад інституційної підтримки регіональної інноваційної активності як чинника довгострокового економічного зростання.

Японська державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки відзначається активною роллю держави у формуванні стратегічних напрямів інноваційного розвитку, що відображає високий рівень координації між державними структурами та економічними суб'єктами. На відміну від підходу США, у Японії держава часто виступає не лише регулятором, а й учасником процесів стимулювання інновацій через підтримку пріоритетних секторів та програм розвитку. Регіональний вимір такої політики проявляється у спрямуванні ресурсів на модернізацію виробничих територій та забезпечення технологічного оновлення в ключових регіональних промислових центрах [29]. Особливість японського підходу полягає у тому, що інновації розглядаються як інструмент підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки через технологічну перевагу, ефективність виробництва та інтенсивне використання наукового потенціалу. Державна підтримка сприяє розвитку регіональних промислових

мереж, де інноваційні рішення поширюються між підприємствами, що взаємодіють у межах локальних економічних систем. Така модель дозволяє не лише формувати інноваційні продукти, але й забезпечувати їх швидке впровадження у практику. В результаті регіональна економіка Японії отримує стійку основу для розвитку завдяки системному державному впливу та інтеграції інновацій у промислову структуру територій.

Німеччина є прикладом держави, де державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки поєднує стратегічне регулювання з високою роллю прикладної науки та виробничої кооперації. Важливою рисою німецької моделі є орієнтація на розвиток регіональних інноваційних кластерів, які забезпечують концентрацію промислового потенціалу, наукових установ та інфраструктури підтримки підприємництва. Саме регіони в Німеччині часто виступають основними центрами інноваційного розвитку, оскільки вони формують спеціалізацію у конкретних галузях та забезпечують високу ефективність взаємодії між бізнесом і наукою. Державна підтримка в Німеччині проявляється у розвитку системи прикладних досліджень, яка дозволяє впроваджувати інновації у виробничі процеси на рівні регіональної економіки [30]. У цьому контексті регіони отримують можливість забезпечувати модернізацію підприємств, підвищувати продуктивність праці та зміцнювати експортний потенціал. Крім того, німецький досвід демонструє важливість довгострокового планування інноваційної політики, де регіональний розвиток підтримується через системні механізми фінансування, кадрового забезпечення та технологічного трансферу. Таким чином, Німеччина формує стійку модель інноваційного розвитку регіональної економіки, де ключовим фактором є узгодженість дій держави, бізнесу та науки.

Польща як представник країн Центрально-Східної Європи демонструє специфічну модель державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки, що сформувалася в умовах трансформаційного переходу до ринкової економіки та інтеграції в європейський простір. Інноваційний

розвиток регіонів Польщі значною мірою посилився через модернізацію промисловості, адаптацію технологій і впровадження управлінських практик, які були запозичені або трансферовані з економічно більш розвинених країн Європейського Союзу. Важливо, що регіональна економіка Польщі отримала імпульс розвитку через залучення зовнішнього капіталу, який став механізмом прискореного оновлення виробництва та впровадження інноваційних технологій. Особливістю польського підходу є те, що інноваційні процеси часто активізуються у регіонах через створення спеціальних економічних зон, розвиток технопарків та підтримку підприємницької діяльності [31]. Це дозволяє регіонам зміцнювати власну конкурентоспроможність та формувати інноваційну інфраструктуру, що забезпечує поширення нових технологій. Польський досвід також демонструє важливість зовнішнього інституційного впливу, оскільки європейські стандарти та контроль реформ сприяли більш послідовній модернізації економічної структури регіонів. Таким чином, Польща є прикладом держави, де інноваційний розвиток регіональної економіки відбувається через поєднання внутрішніх реформ та зовнішніх ресурсів, що формують нові можливості для економічного зростання.

Таким чином, міжнародний досвід засвідчує, що державна політика інноваційного розвитку регіональної економіки є результативною лише за умови її адаптації до специфіки регіонів, їхнього ресурсного потенціалу та структури господарства. Провідні країни роблять акцент на формуванні інноваційної інфраструктури та підтримці взаємодії між бізнесом, наукою й органами публічного управління на місцевому рівні. Ефективність інноваційної політики значною мірою визначається здатністю регіонів залучати інвестиції, розвивати кластери та забезпечувати комерціалізацію наукових розробок. Важливою тенденцією є поєднання державного регулювання із ринковими механізмами стимулювання, що дозволяє підвищувати конкурентоспроможність регіональних економік у глобальному середовищі. Для України цей досвід є корисним у контексті необхідності посилення регіональної інноваційної спроможності та формування дієвих

стратегічних інструментів розвитку в умовах відновлення та модернізації економіки.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка функціонування фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки

Фінансово-економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки є одним із ключових інструментів забезпечення її конкурентоспроможності, модернізації виробництва та формування стійких джерел економічного зростання на місцевому рівні. Його функціонування визначається здатністю органів публічного управління акумулювати, розподіляти та спрямовувати фінансові ресурси на підтримку інноваційних процесів у регіонах. В умовах обмеженості бюджетних можливостей та високих ризиків інноваційної діяльності особливої актуальності набуває оцінка ефективності застосування фінансових стимулів, інвестиційних інструментів і програм підтримки інновацій. Саме тому важливим завданням є аналіз результативності чинних фінансово-економічних підходів і визначення напрямів їх удосконалення відповідно до потреб інноваційного розвитку регіональної економіки.

Рівень розвитку інтелектуальних ресурсів у країні безпосередньо визначається методами й технологіями їх регулювання, зокрема через застосування фінансових інструментів та інших елементів фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки. Водночас чинна модель фінансового регулювання не забезпечує достатніх стимулів для формування та розширення високотехнологічних виробництв. Дані щодо витрат на НДДКР у 2021–2024 рр. свідчать, що відповідний показник в Україні більш ніж удвічі нижчий порівняно з країнами Європейського Союзу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники витрат на НДДКР у % ВВП за 2021-2024 роки для України та Європи

Рік	Україна	Європа
2021	1.03%	2.20%
2022	1.05%	2.25%
2023	1.10%	2.32%
2024	1.15%	2.38%

Примітка. Складено автором на основі [32].

Для стимулювання розвитку інтелектуальних ресурсів країни необхідним є суттєве нарощування обсягів фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). Як уже зазначалося, рівень державного фінансування НДДКР визначається у відсотковому співвідношенні до загальних внутрішніх витрат на НДДКР у співвідношенні до ВВП.

Водночас чинні в Україні програми цільової підтримки наукової діяльності та стимулювання розвитку перспективних технологій характеризуються низькою результативністю. Наявна система фінансування наукової сфери не забезпечує доведення наукових розробок до стадії їх комерційного використання. Наукоємність ВВП України має стійку тенденцію до скорочення: з 0,70% у 2013 р. до критичного рівня 0,29% у 2021 р., із незначним підвищенням до 0,33% у 2022 р. За таких умов наука в державі фактично не виконує належних економічних функцій (рис. 2.1).

Ключовими факторами, що стримують розвиток інтелектуальних ресурсів, є такі:

1. Негативні тенденції у вітчизняній інвестиційній політиці, які знижують зацікавленість внутрішніх та іноземних інвесторів у вкладенні коштів у наукові дослідження, розробки та модернізацію техніко-виробничих процесів у різних галузях економіки;

Рис. 2.1. Динаміка наукоємності ВВП України, %

Примітка. Складено автором на основі [32].

2. Відсутність належної державної підтримки підприємницьких структур, що функціонують у високоризикових секторах виробництва (венчурний бізнес), що негативно позначається на розвитку інноваційної діяльності;

3. Нестабільність банківської системи, яка формує несприятливі умови для інвестиційної активності та ведення бізнесу, що, відповідно, гальмує розвиток інтелектуального потенціалу;

4. Недосконалість валютного регулювання, що ускладнює зовнішньоекономічну діяльність і доступ до зарубіжних інвестицій, знижуючи можливості реалізації інноваційних проєктів.

Незаперечним є те, що конкурентоспроможність України на світовому ринку безпосередньо визначається рівнем її наукового потенціалу, інтелектуальних ресурсів та здатністю генерувати й упроваджувати науково-технічні розробки. Важливе місце у розвитку інноваційної діяльності має посідати державне стимулювання, ключовим інструментом якого виступає ефективна система фінансування. Водночас в умовах політичної та економічної нестабільності фінансове забезпечення інноваційної сфери

залишається однією з найбільш проблемних складових, що негативно впливає на матеріальне забезпечення як інноваційного сектору, так і економіки загалом. Нині фінансування інноваційної діяльності в Україні, спрямоване на розширення інтелектуальних ресурсів, здійснюється переважно за рахунок приватного сектору, однак через кризові явища в державі обсяги інвестицій у наукові дослідження та технологічну модернізацію мають тенденцію до скорочення. З метою подолання зазначених проблем доцільним є використання зарубіжного досвіду та впровадження моделі фінансування інноваційних розробок на основі державно-приватного партнерства, що передбачає поєднання ресурсів державного й місцевих бюджетів із коштами вітчизняного бізнесу, іноземних інвесторів, кредитними ресурсами та грантовою підтримкою.

Для забезпечення довгострокового сталого розвитку інтелектуальних ресурсів на державному рівні доцільно реалізувати такі заходи:

1. Фінансова підтримка науково-дослідницької діяльності та впровадження її результатів у виробництво: запровадження податкових пільг для бізнес-структур, що здійснюють НДДКР і впроваджують їх результати у виробничі процеси, а також формування державних фондів грантової та іншої фінансової підтримки наукових проєктів.

2. Стимулювання інвестицій в «інтелектуальну» інфраструктуру: створення податкових стимулів для інвесторів, які вкладають кошти у науково-дослідні центри, інноваційні парки та освітні установи, а також забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для залучення внутрішнього й зовнішнього капіталу.

3. Розвиток венчурного бізнесу: розробка державних програм підтримки венчурного сектору через надання грантів, гарантій і податкових пільг, а також стимулювання діяльності венчурних фондів, орієнтованих на інвестування перспективних інноваційних проєктів.

4. Залучення «зелених» інвестицій: використання механізмів міжнародної торгівлі квотами на викиди парникових газів для спрямування

отриманих коштів на фінансування екологічно орієнтованих проєктів, що одночасно забезпечують розвиток інтелектуальних ресурсів.

5. Підтримка програм підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників: фінансування навчальних програм для формування нових знань і компетентностей, необхідних у межах інноваційного розвитку, а також створення системи безперервного навчання й розвитку людського капіталу.

6. Формування сприятливого середовища для розвитку інновацій: ухвалення нормативно-правових актів, що стимулюють інноваційну діяльність і забезпечують захист прав інтелектуальної власності, а також удосконалення бізнес-клімату для функціонування інноваційних компаній.

7. Підтримка культури інновацій та підприємництва.

Вжиття цих заходів дозволить стимулювати розвиток інтелектуальних ресурсів в Україні, що сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Для розвитку фінансування інноваційної діяльності доцільним є активне залучення венчурного капіталу, оскільки фонди венчурного фінансування, на думку українських учених [7; 33; 34], можуть виступати фундаментальною основою для посилення інноваційної активності підприємств України. Венчурні фірми визначаються як невеликі науково-дослідні та дослідно-конструкторські підприємства або спеціалізовані підрозділи великих корпорацій, за участі яких реалізуються нові проєкти й розробки ноу-хау з метою отримання прибутку. Специфікою таких суб'єктів є функціонування у сферах наукових досліджень, розроблення та впровадження інновацій, що пов'язано з підвищеним рівнем ризику, а їх створення, як правило, здійснюється або групами одnodумців (учених, інженерів, спеціалістів, винахідників), які мають досвід роботи у лабораторіях великих компаній, або науковими установами чи приватними особами, що прагнуть започаткувати власну справу. Розвиток венчурного бізнесу здатний забезпечити державі низку позитивних результатів, зокрема зростання прибутків, створення нових робочих місць та формування технологій стратегічного значення для

підвищення конкурентоспроможності національної економіки [35]. Водночас венчурне підприємництво може стати дієвим механізмом залучення додаткових фінансових ресурсів, яких об'єктивно бракує українським підприємствам для реалізації інноваційних ініціатив.

Для активізації розвитку венчурних підприємств в Україні першочерговим завданням є формування чіткої та ефективної нормативно-правової бази, що передбачає визначення юридичного статусу венчурних фірм і фондів, а також ухвалення положень, які регламентуватимуть можливість використання венчурного капіталу саме для фінансування інноваційних проєктів. У цьому контексті система стимулювання інноваційної діяльності має включати комплекс взаємопов'язаних заходів, серед яких важливе місце посідають правові, інституційні та інформаційні стимули. Правові стимули реалізуються через забезпечення захисту інтелектуальної власності, спрощення процедур реєстрації інновацій, а також формування стабільного та передбачуваного правового середовища для інноваторів. Інституційні стимули передбачають створення інноваційних кластерів як форм кооперації бізнесу, наукових установ та інших організацій, розвиток людського капіталу шляхом підготовки кадрів для інноваційної сфери, а також утвердження культури, що підтримує креативність, підприємницький дух і готовність до ризику. Інформаційні стимули полягають у поширенні інформації про інновації через створення відповідних порталів і баз даних, підтримку інноваційних медіа та реалізацію просвітницьких заходів для підвищення загальної обізнаності суспільства.

Водночас слід наголосити, що універсального методу стимулювання інновацій не існує, а ефективна модель має формуватися як комплекс заходів з урахуванням особливостей конкретної держави або регіону. Важливим елементом розвитку інновацій є комерціалізація, оскільки інтелектуальна власність забезпечує можливість отримання економічної вигоди шляхом продажу або ліцензування розробок. Комерціалізація інновацій розглядається як процес перетворення нових ідей, технологій або продуктів у прибуткові

товари чи послуги, що можуть бути успішно впроваджені на ринку, і включає етапи розвитку ідеї, оцінки потенціалу, розроблення та прототипування, маркетингу й продажів, виходу на ринок, а також подальшого моніторингу та оптимізації. Успішне проходження зазначених етапів дозволяє підприємствам отримувати прибуток від результатів досліджень і розробок, формувати конкурентні переваги та посилювати інноваційний розвиток економіки.

Одним із перспективних інструментів, який Україна має активно використовувати, є трансфер технологій, що забезпечує можливість передавання технологій, знань, навичок і методів виробництва між різними суб'єктами, зокрема університетами, науково-дослідними інститутами, підприємствами та державними органами. Трансфер технологій може здійснюватися через ліцензування, франчайзинг, створення спільних підприємств або продаж технологій, що дозволяє інтегрувати інноваційні рішення у виробничі процеси та розширювати доступ до сучасних технологій. В Україні трансфер технологій має суттєвий потенціал, оскільки держава володіє значним науковим кадровим ресурсом і мережею дослідницьких установ, а також наявні підприємства, зацікавлені у впровадженні нових технологій, при цьому уряд визнає важливість такого напрямку для розвитку економіки.

Для результативної реалізації зазначених заходів необхідним є постійний моніторинг ефективності використання бюджетних коштів, а за потреби – коригування обсягів фінансування та змісту інструментів підтримки. Додатковим ресурсом розвитку фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки може виступати міжнародна допомога, зокрема у формі кредитів інших держав та міжнародних організацій, які можуть бути спрямовані на створення інвестиційного фонду для стимулювання розвитку інтелектуальних ресурсів в Україні.

Додатково слід наголосити, що фінансово-економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки

доцільно оцінювати не лише через обсяги фінансування НДДКР та наявність венчурного капіталу, але й через здатність держави та регіональних органів влади забезпечити сталі канали перетворення наукових результатів у комерційно успішні продукти і технології. У цьому контексті критично важливим є питання структури джерел фінансування інновацій, адже домінування приватних коштів у поєднанні з низьким рівнем бюджетної підтримки знижує можливості регіонів щодо запуску масштабних високотехнологічних проєктів. Водночас недостатній розвиток інструментів довгострокового фінансування, зокрема венчурного та грантового, обмежує потенціал малих інноваційних підприємств, які зазвичай є основними генераторами прикладних розробок у регіональній економіці.

Оцінюючи результативність фінансово-економічного механізму, необхідно враховувати й те, наскільки ефективно на регіональному рівні реалізуються стимули, спрямовані на інноваційну активність суб'єктів господарювання. Зокрема, важливими є податкові інструменти, бюджетні програми підтримки інновацій, грантові конкурси, а також механізми співфінансування з місцевих бюджетів. Якщо регіональні програми фінансування інновацій мають формальний характер або не забезпечені достатнім ресурсним наповненням, то це призводить до ситуації, коли інноваційні ініціативи існують лише на рівні декларацій, а реальний економічний ефект для регіональної економіки залишається обмеженим. У такому випадку фінансово-економічний механізм не виконує своєї ключової функції – стимулювання та підтримки інноваційного циклу від ідеї до практичного впровадження у виробництво.

Суттєвою характеристикою функціонування фінансово-економічного механізму є також рівень доступності фінансових ресурсів для регіональних підприємств, що впроваджують інновації. Високі кредитні ставки, обмежені можливості залучення довгострокових інвестицій, недостатня розвиненість венчурної інфраструктури та слабка участь держави у розподілі ризиків призводять до того, що більшість підприємств не можуть забезпечити

фінансування інноваційних проєктів у повному обсязі. Відповідно, інноваційний розвиток регіональної економіки набуває фрагментарного характеру та концентрується переважно у вузьких секторах, де інновації можуть бути реалізовані з мінімальними витратами або за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства.

Крім того, важливо враховувати, що фінансово-економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки залежить від рівня узгодженості дій державних та місцевих органів влади, а також від здатності формувати регіональні пріоритети інноваційного розвитку. У регіонах, де відсутні чітко визначені пріоритетні напрями технологічного оновлення, фінансові ресурси розподіляються нецільово або не забезпечують необхідного ефекту масштабування. Натомість орієнтація на конкретні галузеві “точки зростання” дозволяє підвищити ефективність використання фінансових ресурсів та забезпечити довгострокову віддачу від державної підтримки інноваційної діяльності.

У цьому сенсі важливим інструментом підвищення дієвості фінансово-економічного механізму є розвиток державно-приватного партнерства, що дозволяє поєднати бюджетні ресурси, інвестиційний потенціал бізнесу та можливості міжнародного фінансування. Такий підхід є особливо актуальним для регіональної економіки, оскільки дає змогу забезпечити реалізацію інноваційних проєктів у промисловості, інфраструктурі, енергетиці, цифровізації та інших стратегічних сферах. Водночас застосування державно-приватного партнерства створює передумови для підвищення довіри інвесторів, розширення фінансових можливостей підприємств і формування інноваційних кластерів, які здатні акумулювати ресурси та забезпечувати поширення технологічних новацій у межах регіону.

Таким чином, оцінка функціонування фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки має базуватися на аналізі реальної спроможності державних і місцевих інститутів забезпечувати фінансову підтримку інновацій,

створювати стимули для бізнесу, залучати інвестиційні ресурси та сприяти комерціалізації наукових результатів. Саме комплексність, стабільність фінансових потоків та ефективність інструментів підтримки визначають, наскільки цей механізм здатний забезпечити інноваційне оновлення регіональної економіки, її конкурентоспроможність та довгострокову стійкість.

2.2. Аналіз організаційно-інституційного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки

Сучасний розвиток суспільства визначається домінуванням інновацій та високих технологій у структурі національної економіки, що зумовлює поступовий перехід від ресурсно-експортної моделі до економіки знань як ключового джерела конкурентних переваг. У межах науки «Державне управління» формується, поширюється та застосовується конструктивне знання, яке забезпечує розвиток людського капіталу на державному й регіональному рівнях та водночас виступає передумовою становлення економіки знань, що трансформує знання у високотехнологічну продукцію, послуги й наукові розробки [36]. Інвестування в людський капітал створює основу для реалізації інтелектуальних ресурсів, оскільки різні види капіталу виконують спільну функцію – накопичення, відтворення та поширення знань і достовірної інформації, де інформація відображає динаміку процесів, а знання є результатом їх аналізу та практичного застосування [37]. Розвиток людського й інтелектуального потенціалу визначається як ключовий чинник задоволення інноваційних потреб регіональної економіки, адже інтелектуалізація суспільних процесів підвищує результативність публічного управління та посилює конкурентоспроможність територій, а інтелектуальні ресурси формуються через відносини щодо генерування і використання нових знань, які матеріалізуються у здібностях працівників та забезпечують отримання додаткового доходу [38]. Інноваційний розвиток регіональної

економіки неможливий без системного нарощування інтелектуальних ресурсів у всіх регіонах, оскільки знання, інтелект і технології визначають ефективність створення товарів і послуг, а також управління матеріальними й нематеріальними активами. Водночас розвиток інноваційної економіки, модернізація освіти, науки та технологій і формування сприятливих умов для інноваційного підприємництва набувають статусу пріоритетів публічної політики більшості країн, забезпечуючи їх лідерські позиції у глобальному середовищі. Інтелектуальні ресурси формуються в інституціональному середовищі, представленому базовими й похідними інститутами [39], проте в Україні наявні організаційно-інституційні умови стримують формування ефективної інтелектуально-інноваційної системи на регіональному та галузевому рівнях, що знижує здатність економіки генерувати інновації та адаптувати передові технології. Такі інститути проявляються через формальні та неформальні норми й структури, які визначають організаційні засади функціонування інтелектуальних ресурсів у системі публічного управління, де формальні елементи закріплюються нормативно-правовими актами, а неформальні – традиціями, установками та правилами суспільної взаємодії (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Складові інституціонального середовища розвитку інтелектуальних ресурсів

Інституції та інститути	
<i>Формальні</i>	<i>Неформальні</i>
Закони України, Постанови Уряду і Верховної Ради, установи з реєстрації права інтелектуальної власності, установи юстиції, міжнародні норми і конвенції	Ментальність, традиції, визнання власника, установи, правила (інституції), стереотипи, соціальний капітал
<i>Базисні</i>	<i>Похідні</i>
Праця, власність, влада, управління	Ринок, ціна, конкуренція, підприємство, регулювання, інфраструктура

Джерело: [40].

Україна декларує курс на формування інноваційної економіки, однак реалізація цього завдання стримується системними організаційними,

економічними та фінансовими проблемами. Потреба у розробленні стратегічної програми інноваційного розвитку регіональної економіки посилюється, оскільки за відсутності узгоджених управлінських рішень держава ризикує втратити стійкість економічної безпеки та поглибити відставання від розвинених країн на тривалу перспективу. Водночас на практиці накопичення інтелектуальних ресурсів ускладнюється наявністю системних бар'єрів, які можуть бути охарактеризовані як «інституціональні пастки», тобто неефективні інститути та закріплені норми, що відтворюють негативні тенденції в інноваційній сфері. До таких бар'єрів належать «пастки» заниження рівня оплати праці, що зумовлюють мінімізацію інвестицій у людський капітал через невідповідність винагороди рівню освіти та професійної кваліфікації. Також суттєвим стримувальним чинником є «пастки» неефективної системи прав власності, які спричиняють нерівномірний розподіл результатів використання інтелектуальних ресурсів і, відповідно, послаблюють мотивацію до інтелектуальної діяльності. Окрему групу проблем формують неефективні норми та формальні важелі забезпечення виконання контрактів у сфері інтелектуальних ресурсів, що підвищує ризики, трансакційні витрати та сприяє поширенню недобросовісної конкуренції. Усунення зазначених «інституціональних пасток» є необхідною передумовою формування сприятливого середовища для накопичення, розвитку та ефективного використання інтелектуальних ресурсів як основи інноваційного розвитку регіональної економіки.

Ядром публічного управління розвитком інтелектуальних ресурсів виступає економіка знань, яка функціонує як система інституцій, що забезпечує суспільний розвиток і структурована за ключовими складовими та рольовими ознаками діяльності різних інститутів. Її основою є інноваційний тип суспільної формації, що ґрунтується на знаннях, інформації, інтелекті та провідній ролі науки у формуванні конкурентних переваг.

Як зазначає О.В. Попело [41], кожен крок людства у пізнанні природи стає елементом накопичення теоретичних засад, а цінність наукових здобутків

зростає лише тоді, коли вони поширюються серед широких верств населення та знаходять практичне застосування. Саме тому економіка знань у сучасних умовах розглядається як базис стійкого розвитку суспільно-економічних формацій і як ключова передумова їх якісного оновлення. Як інституціональній системі, економіці знань притаманні процеси всебічної інтелектуалізації та інформатизації соціально-економічних відносин, що визначає нові вимоги до управлінських підходів і державних механізмів. У перспективному розвитку такого типу економіки первинну роль відіграють інтелектуальні ресурси, які формуються та використовуються передусім у сфері освіти й науки, забезпечуючи генерацію нових знань та їх подальшу трансформацію в інноваційні рішення.

Інтелектуалізована система продукування благ, яка фактично виступає специфічним способом виробництва в умовах економіки знань, характеризується низкою відмінних рис. Передусім, для учасників сучасного ринку визначальною стає потреба у безперервному нарощуванні науково-технічних можливостей, оскільки конкурентне середовище змушує компанії систематично оновлювати технології, управлінські підходи та знанняву базу. Паралельно відбувається поступове зростання трансакційних витрат, пов'язаних із пошуком актуальної інформації про ринок, захистом прав власності, укладанням контрактів та іншими супровідними процесами, що підвищує загальну вартість ведення господарської діяльності. У цих умовах посилюється роль публічного управління у розвитку інтелектуальних ресурсів, адже саме держава дедалі активніше впливає на стимулювання науки, освіти та інноваційних процесів як основи довгострокової конкурентоспроможності [42]. Відтак формуються сприятливі інституційні рамки, які забезпечують поглиблення та розширення інтелектуалізації життєдіяльності населення, що, у свою чергу, зумовлює появу нових інноваційних характеристик у системі суспільних відносин.

У цьому контексті доцільно підкреслити, що організаційно-інституційний механізм публічного управління інноваційним розвитком

регіональної економіки формується не лише через загальні інституційні рамки економіки знань, а й через конкретні елементи управлінської архітектури на регіональному рівні. Йдеться про сукупність органів, правил, процедур, інструментів координації та каналів взаємодії, які забезпечують генерацію знань, їх трансформацію у прикладні інновації та впровадження у регіональні виробничі й соціально-економічні процеси. Саме тому ефективність інноваційного розвитку регіональної економіки прямо залежить від якості інституційної спроможності територій: наявності відповідальних структур, механізмів підтримки інноваційних проєктів, сталих партнерств між бізнесом, наукою і владою, а також рівня довіри й прогнозованості управлінських рішень. Відсутність цілісного організаційного середовища або слабкість ключових інститутів призводить до розриву між потенціалом інтелектуальних ресурсів та їх реальною економічною віддачею, що особливо відчутно у регіонах із нерівномірним розвитком інфраструктури, людського капіталу та доступу до інвестицій.

Для систематизації ключових складових організаційно-інституційного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки доцільно узагальнити його елементи та їх функціональне призначення. У цьому контексті в таблиці 2.3 наведено основні інституційні компоненти механізму та їх роль у забезпеченні розвитку інноваційних процесів на регіональному рівні.

Як показано в таблиці 2.3, ключову роль у функціонуванні цього механізму відіграють нормативно-правове забезпечення та інституційна структура, що визначають правила реалізації інноваційної політики, розподіл повноважень і координацію між суб'єктами управління. Водночас інноваційна інфраструктура та науково-освітній компонент забезпечують практичні умови для генерації знань, розвитку людського капіталу й трансформації інноваційних ідей у прикладні результати на рівні регіональної економіки.

Таблиця 2.3

Елементи організаційно-інституційного механізму публічного управління
інноваційним розвитком регіональної економіки

Елемент механізму	Зміст та функціональне призначення	Типові інструменти реалізації на регіональному рівні	Очікуваний результат
Нормативно-правове забезпечення	Формує правила, обмеження та стимули для інноваційної діяльності	Регіональні програми інноваційного розвитку, локальні регуляторні акти, угоди про партнерство	Зменшення правової невизначеності, стабільність для інноваційних суб'єктів
Інституційна структура управління	Забезпечує управлінську координацію та розподіл повноважень	Департаменти економіки/інновацій, агенції регіонального розвитку, ради розвитку	Підвищення керованості та узгодженості інноваційної політики в регіоні
Інноваційна інфраструктура	Створює середовище для розвитку та масштабування інновацій	Технопарки, бізнес-інкубатори, коворкінги, центри трансферу технологій	Підвищення інноваційної активності підприємств і стартапів
Науково-освітній компонент	Забезпечує генерацію знань та підготовку кадрів	Університети, центри досліджень, програми дуальної освіти, гранти для молодих науковців	Розвиток людського капіталу та збільшення регіональної інноваційної спроможності
Публічно-приватна взаємодія	Формує партнерства між владою, бізнесом та наукою	Кластери, консорціуми, меморандуми співпраці, проєктні офіси	Зростання кількості спільних інноваційних проєктів
Фінансово-організаційна підтримка	Забезпечує умови для запуску та підтримки інновацій	Конкурси проєктів, регіональні фонди підтримки, співфінансування	Збільшення частки реалізованих інноваційних ініціатив
Інформаційно-аналітичне забезпечення	Надає дані для управлінських рішень та прогнозування	Регіональні інноваційні паспорти, моніторинг показників, цифрові платформи	Підвищення обґрунтованості управлінських рішень
Соціально-культурне середовище інновацій	Впливає на готовність суспільства до інновацій та підприємництва	Інноваційні форуми, освітні кампанії, підтримка підприємницької культури	Посилення інноваційної культури та зниження опору змінам

Примітка. Складено автором.

Наведені у таблиці 2.3 елементи демонструють, що організаційно-інституційний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки має комплексний характер і включає взаємопов'язані складові, кожна з яких виконує окрему функцію у забезпеченні інноваційної динаміки регіону. Важливим є те, що нормативно-правова база та інституційна структура формують “каркас” управління, який визначає правила та забезпечує узгодженість дій суб'єктів на територіальному рівні. Інноваційна інфраструктура та науково-освітній компонент забезпечують практичну реалізацію інновацій через створення умов для генерації знань, підготовки кадрів і підтримки підприємництва. Публічно-приватна взаємодія та фінансово-організаційна підтримка виступають інструментами активізації інноваційних ініціатив і підвищення зацікавленості бізнесу у впровадженні нових технологій. Водночас інформаційно-аналітичне забезпечення та соціально-культурне середовище визначають здатність регіональної системи інновацій реагувати на зміни та формувати довгострокову інноваційну стійкість.

Таким чином, ефективність функціонування цього механізму залежить від узгодженості всіх його елементів і їх практичної реалізації в межах регіональної економічної політики.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

3.1. Стратегічні пріоритети державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення стратегічні пріоритети державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки набувають особливого значення, оскільки саме інновації можуть забезпечити стійкість територій, модернізацію виробництва та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Формування таких пріоритетів потребує системного підходу, що поєднує розвиток людського капіталу, технологічної інфраструктури та ефективних механізмів підтримки інноваційної активності на місцевому рівні. Водночас важливим є узгодження інноваційних орієнтирів регіонального розвитку із загальнонаціональними цілями та стратегічними документами, що визначають напрям модернізації економіки України. Це дозволяє забезпечити концентрацію ресурсів на найбільш перспективних напрямках та сформулювати умови для довгострокового інноваційного зростання регіональної економіки.

Основними перешкодами для ефективного функціонування механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки України є низка взаємопов'язаних чинників. По-перше, нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів інноваційної сфери залишається недостатньо сформованим, що значною мірою зумовлено відсутністю чітко визначеної та узгодженої стратегії науково-технологічного й інноваційного розвитку. По-друге, суттєвою проблемою виступає обмежена підтримка винахідників, раціоналізаторів і науковців, які мають завершені науково-технічні розробки, а також відсутність розвиненої мережі центрів трансферу технологій, що

негативно впливає не лише на темпи інноваційного розвитку, але й на формування інтелектуальних ресурсів держави.

У таких умовах результат інтелектуальної діяльності у вигляді високотехнологічних продуктів і послуг не отримує належних можливостей для комерціалізації, а обмежена присутність України на світовому ринку додатково знижує потенціал реалізації інтелектуального продукту за межами країни. Водночас ускладнюється вихід на міжнародні ринки, оскільки кон'юнктура світового ринку високотехнологічної продукції та послуг уже сформована і характеризується високим рівнем конкуренції. Попри це, освітній та науково-технічний потенціал України частково реалізується у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та окремих науково-технічних досягнень, що створює передумови для подальшого розвитку. З огляду на зазначене, активізація механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки потребує формування потужної інноваційної інфраструктури, розвитку центрів трансферу технологій, забезпечення охорони майнових прав на високотехнологічні продукти й послуги в країнах їх упровадження, а також розширення міжнародного науково-технічного співробітництва.

Саме тому доцільним є подальше узагальнення та систематизація концептуальних підходів до механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки України як складової системи державного регулювання у сферах економіки знань, інформатизації, електронного урядування, економічного і соціального розвитку та забезпечення конкурентоспроможності (табл. 3.1).

У сучасних умовах, на нашу думку, доцільним є об'єднання механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки України в межах інтегрованої концепції, яка передбачає використання узгоджених концептуальних моделей для подолання проблем фрагментарної та безсистемної реалізації державних рішень в інноваційній й інформаційній сферах, а також для мінімізації ризиків, що стримують економічне зростання.

Таблиця 3.1

Концептуальні підходи до функціонування механізмів публічного управління
інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні

Підхід	Опис	Переваги	Недоліки
Системний підхід	Розглядає механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки як систему, що складається з взаємопов'язаних елементів.	Дозволяє побачити загальну картину та зрозуміти, як різні елементи системи взаємодіють один з одним.	Може бути складним для реалізації та вимагати значних ресурсів.
Процесний підхід	Розглядає механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки як сукупність послідовних дій.	Дозволяє зрозуміти, як працюють механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки та як їх можна покращити.	Може бути складним для реалізації та вимагати значних ресурсів.
Інституційний підхід	Розглядає механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки як сукупність формальних і неформальних правил, норм і практик.	Дозволяє зрозуміти, як інституції впливають на функціонування механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки.	Може бути складним для реалізації та вимагати значних ресурсів.
Структурний підхід	Розглядає механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки як сукупність взаємопов'язаних органів влади та організацій.	Дозволяє зрозуміти, як структура органів влади та організацій впливає на функціонування механізмів публічного управління інноваційним розвитком економіки.	Може бути складним для реалізації та вимагати значних ресурсів.
Функціональний підхід	Розглядає механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки як сукупність функцій, які виконують органи влади та організації.	Дозволяє зрозуміти, які функції виконують органи влади та організації в сфері публічного управління інноваційним розвитком економіки.	Може бути складним для реалізації та вимагати значних ресурсів.
Компаративний підхід	Порівнює механізми публічного управління інноваційним розвитком економіки в різних країнах.	Дозволяє побачити, як різні країни організовують публічне управління інноваційним розвитком економіки та запозичити кращі практики.	Може бути складним для реалізації та вимагати значних ресурсів.

Примітка. Складено автором.

Основним призначенням зазначеної концепції є забезпечення високої результативності управління інтелектуальними ресурсами, що реалізується

через впровадження моделі їх оптимального використання, а також ініціювання процесів формування, накопичення й резервування в національній економіці з метою посилення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Процедури інтегрованої концепції механізмів публічного управління
інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні

Група	Процедури
Стратегічне планування та прогнозування	Розробка та реалізація Національної стратегії інноваційного розвитку України; Прогнозування інноваційних потреб та пріоритетів розвитку економіки; Визначення ключових індикаторів та показників інноваційного розвитку.
Інституційно-організаційне забезпечення	Створення та діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідальних за інноваційний розвиток; Формування та діяльність консультативно-дорадчих органів з питань інноваційного розвитку; Забезпечення координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері інноваційного розвитку.
Фінансово-економічне забезпечення	Визначення джерел фінансування інноваційного розвитку; Розробка та реалізація програм державної підтримки інноваційної діяльності; Забезпечення стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.
Інформаційно-аналітичне забезпечення	Створення та ведення інформаційних систем та ресурсів з питань інноваційного розвитку; Проведення моніторингу та оцінки інноваційного розвитку; Інформування громадськості про стан та перспективи інноваційного розвитку.
Нормативно-правове забезпечення	Розробка та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності; Забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам у сфері інноваційної діяльності; Захист прав та законних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності.
Кадрове забезпечення	Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів для сфери інноваційної діяльності; Залучення до інноваційної діяльності висококваліфікованих фахівців; Створення умов для розвитку людського капіталу.
Міжнародне співробітництво	Розвиток міжнародного співробітництва у сфері інноваційної діяльності; Участь у міжнародних програмах та проєктах, спрямованих на стимулювання інновацій; Залучення іноземних інвестицій в інноваційну сферу України.

Примітка. Складено автором.

Ключові структурні складові рекомендованої інтегрованої концепції визначаються сукупністю взаємопов'язаних чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ.

До зовнішніх чинників належать економічні параметри, зокрема рівень глобалізації, можливості виходу на світові ринки та інтернаціоналізація торгівлі, а також перехід до інтелектуальної економіки, розвиток її політико-правового забезпечення, техніко-технологічні інновації й екологічні трансформації, які виступають новими драйверами та формують додаткові вимоги до інтелектуальних ресурсів. Зазначені чинники мають переважно некерований характер, що зумовлює необхідність їх систематичної оцінки й прогнозування шляхом постійного моніторингу. При цьому методи оцінювання та аналізу впливу таких чинників становлять базис для вибору результативних технологій публічного управління інноваційним розвитком економіки України.

До внутрішніх керованих чинників належать інтелектуальний потенціал економічно активного населення, організаційна структура, принципи й методики управління, інструменти мотивації праці, процедури прийняття управлінських рішень, реалізація планів і завдань, а також рівень розвитку сучасної інформаційної бази тощо.

Удосконалення механізмів публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки України може бути забезпечене шляхом реалізації комплексу взаємопов'язаних заходів, серед яких ключовими є ефективне нарощування та раціональне використання інтелектуальних ресурсів, а також застосування інструментів активізації їх залучення й інтеграції у відтворювальний процес. Важливим напрямом є розроблення ендаумент-фондів як результативного фінансового механізму підтримки науково-освітньої та соціальної сфер, що створює передумови для довгострокового розвитку інноваційного потенціалу. Поряд із цим, необхідним є технологічне оновлення виробничої бази та розвиток наукомістких виробництв як основи підвищення конкурентоспроможності

економіки. Окрему роль відіграє створення центрів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, а також дослідницьких центрів, діяльність яких спрямована на формування об'єктивних знань і підтримку управлінських рішень. Зазначені кроки визначаються як стратегічні напрями вдосконалення системи публічного управління інноваційним розвитком економіки України, що узагальнено в таблиці 3.3.

Стратегічні напрями вдосконалення державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки в Україні передбачають комплекс ініціатив, спрямованих на стимулювання інноваційної активності та підвищення конкурентоспроможності територій:

- доцільно зосередити увагу на підтримці наукових досліджень і розробок як фундаменті технологічного оновлення регіонів, що може бути забезпечено шляхом збільшення фінансування дослідницьких установ і закладів вищої освіти та формування сприятливих умов для результативної наукової діяльності;

- важливим є посилення взаємодії між органами публічної влади, академічним середовищем і приватним сектором на регіональному рівні. Це може реалізовуватися через запуск спільних проєктів, створення інноваційних кластерів і технопарків, у межах яких забезпечується обмін знаннями, генерація ідей та розроблення конкурентоспроможних інноваційних продуктів;

- важливим аспектом є модернізація законодавчої бази для підтримки інноваційної діяльності. Необхідно переглянути існуючі закони та нормативні акти, щоб вони більше відповідали сучасним вимогам інноваційної економіки і сприяли захисту інтелектуальної власності;

- для подальшого вдосконалення державної політики інноваційного розвитку важливо також зосередитись на розвитку людського капіталу. Навчання та перенавчання робочої сили відповідно до потреб новітніх технологій і індустрій є ключовим для підтримки інноваційної економіки;

Таблиця 3.3

Стратегічні напрямки вдосконалення державної політики інноваційного
розвитку регіональної економіки в Україні

Стратегічний напрям	Обґрунтування	Заходи	Очікувані результати
1. Створення сприятливого інноваційного середовища	Низький рівень інноваційної активності в Україні. Відсутність стимулів для інновацій. Недосконалість законодавства. Слабка координація між різними учасниками інноваційного процесу	Створення сприятливого податкового клімату для інновацій. Запровадження системи грантів та субсидій. Удосконалення законодавства про інноваційну діяльність. Створення інноваційних кластерів. Розвиток інноваційної інфраструктури	Зростання інноваційної активності. Збільшення обсягів інвестицій в інновації. Створення нових інноваційних підприємств. Впровадження нових інноваційних продуктів і технологій
2. Розвиток людського капіталу	Низький рівень кваліфікації кадрів. Відтік мізків. Недосконала система підготовки кадрів для інноваційної сфери	Реформування системи освіти. Підвищення кваліфікації кадрів. Заохочення молоді до наукової та інноваційної діяльності. Створення сприятливих умов для повернення в Україну фахівців, які працюють за кордоном	Підвищення рівня кваліфікації кадрів. Зменшення відтоку мізків. Зростання кількості фахівців, які володіють інноваційними знаннями та навичками
3. Стимулювання інноваційної діяльності	Низький рівень приватних інвестицій в інновації. Недосконалість системи фінансування інновацій. Слабка комерціалізація результатів наукових досліджень	Створення фондів прямих інвестицій в інновації. Запровадження податкових стимулів для інновацій. Розвиток венчурного інвестування. Створення інноваційних бізнес- інкубаторів	Зростання обсягів приватних інвестицій в інновації. Розвиток інноваційного бізнесу. Комерціалізація результатів наукових досліджень
4. Інтеграція України в світовий інноваційний простір	Низький рівень інтеграції України в світовий інноваційний простір. Недосконала система міжнародного співробітництва в галузі інновацій	Участь України в міжнародних інноваційних проєктах. Розвиток співпраці з провідними світовими інноваційними центрами. Створення сприятливих умов для трансферу технологій	Зростання рівня інтеграції України в світовий інноваційний простір. Доступ до нових інноваційних знань і технологій. Збільшення обсягів експорту інноваційних продуктів і технологій

Примітка. Складено автором.

- необхідно забезпечити розвиток регіональної інноваційної інфраструктури, яка включає бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, стартап-акселератори та інституції підтримки підприємництва, що дозволяє скоротити шлях від наукової ідеї до практичного впровадження у виробництво та сферу послуг;

- важливим стратегічним напрямом є формування ефективних фінансово-економічних стимулів для інноваційної діяльності в регіонах, зокрема через застосування податкових пільг, грантових програм, механізмів державно-приватного партнерства та інструментів венчурного фінансування;

- стратегічним завданням є посилення цифровізації та впровадження сучасних управлінських технологій у діяльність органів публічної влади на місцях, що підвищує прозорість, швидкість і результативність управлінських рішень у сфері інноваційного розвитку;

- важливою умовою сталого інноваційного зростання регіональної економіки є підтримка комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, що передбачає захист прав інтелектуальної власності, розвиток ринку інноваційної продукції та створення механізмів виходу регіональних розробок на національні й міжнародні ринки.

Отже, стратегічні напрями державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки мають бути спрямовані на формування цілісної системи підтримки інноваційної діяльності, що поєднує фінансові, інституційні та організаційні інструменти. Важливим є посилення взаємодії між державою, наукою та бізнесом на регіональному рівні, оскільки саме така кооперація забезпечує практичну реалізацію інноваційного потенціалу. Особливої уваги потребує розвиток інноваційної інфраструктури та механізмів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності як умови зростання конкурентоспроможності регіонів. Реалізація цих напрямів дозволяє забезпечити перехід регіональної економіки до моделі сталого розвитку, заснованої на знаннях, технологіях та ефективному публічному управлінні.

3.2. Комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки

Комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки є необхідною умовою для формування конкурентоспроможних територій, забезпечення структурної модернізації та підвищення інвестиційної привабливості регіонів. У сучасних умовах особливого значення набуває поєднання фінансово-економічних, організаційно-інституційних та інформаційно-аналітичних інструментів, які забезпечують системність управлінських рішень. Водночас ефективність такого механізму визначається рівнем координації між державними органами, місцевим самоврядуванням, бізнесом і науково-освітнім сектором. Саме тому виникає потреба у формуванні цілісної моделі комплексного механізму, орієнтованого на довгостроковий інноваційний розвиток регіональної економіки.

Комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки доцільно розглядати як взаємопов'язану систему інструментів, процедур і управлінських рішень, спрямованих на стимулювання інноваційної активності суб'єктів регіонального розвитку та забезпечення сталого відтворення інноваційного потенціалу. Його комплексність проявляється у поєднанні регуляторних, фінансових, інституційних, кадрових та цифрових компонентів, які функціонують у межах спільної стратегічної мети — прискорення інноваційної модернізації регіональної економіки.

Ключовою характеристикою комплексного механізму виступає наявність декількох рівнів управління:

- державного (формування нормативної та стратегічної рамки);
- регіонального (адаптація політики до специфіки територій);
- місцевого (реалізація інноваційних ініціатив через громади та локальні проєкти).

У цьому контексті комплексний механізм має забезпечувати не лише формування умов для інновацій, але й інтеграцію інноваційних процесів у регіональну економічну політику, бюджетне планування та інструменти стимулювання підприємництва. Такий підхід передбачає, що інноваційний розвиток регіональної економіки має бути закріплений не як додатковий або факультативний напрям діяльності органів публічної влади, а як наскрізний пріоритет, який враховується при формуванні стратегічних документів, розробці програм соціально-економічного розвитку та ухваленні фінансових рішень на регіональному і місцевому рівнях. У цьому сенсі комплексний механізм виступає інструментом узгодження довгострокових цілей інноваційного розвитку з поточними управлінськими процесами, що дозволяє уникнути фрагментарності, дублювання заходів та неефективного використання ресурсів.

Важливо зазначити, що інтеграція інноваційних процесів у регіональну економічну політику передбачає наявність чітко визначених стратегічних пріоритетів, які відповідають реальним потребам і конкурентним перевагам конкретного регіону. Йдеться про формування так званих «точок зростання», навколо яких можуть концентруватися фінансові, кадрові та інституційні ресурси. У практичному вимірі це означає, що регіональна інноваційна політика має орієнтуватися на підтримку галузей і видів діяльності, здатних забезпечити технологічне оновлення економіки, створення нових робочих місць, підвищення продуктивності праці та розвиток експортного потенціалу. Водночас інноваційні пріоритети повинні бути адаптивними до змін зовнішнього середовища, зокрема до коливань на глобальних ринках, технологічних трансформацій, безпекових ризиків та змін у структурі попиту на робочу силу.

Окремого значення набуває бюджетне планування як складова комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки. Бюджет у цьому випадку виступає не лише фінансовим документом, а й інструментом реалізації стратегічних цілей,

оскільки саме через бюджетні програми визначаються пріоритети фінансування, порядок розподілу коштів та рівень підтримки інноваційних проєктів. Для забезпечення результативності інноваційної політики доцільним є перехід до програмно-цільового підходу в управлінні бюджетними ресурсами, який дозволяє поєднати фінансування з чітко визначеними показниками ефективності та очікуваними соціально-економічними результатами. Такий підхід сприяє формуванню прозорої логіки: «ціль – інструмент – ресурс – результат», що особливо важливо в умовах обмеженості фінансових можливостей регіонів.

Крім того, інтеграція інноваційних процесів у бюджетне планування передбачає необхідність розширення спектра фінансових інструментів, які можуть застосовуватися органами публічної влади для стимулювання інноваційної активності. Поряд із традиційним бюджетним фінансуванням важливо використовувати механізми співфінансування, грантової підтримки, державного та муніципального замовлення на інноваційну продукцію, а також інструменти державно-приватного партнерства. Така диверсифікація джерел фінансування дозволяє не лише збільшити загальний обсяг ресурсів, спрямованих на інноваційний розвиток, але й підвищити відповідальність усіх учасників інноваційного процесу за кінцеві результати реалізації проєктів.

Не менш важливим напрямом у межах комплексного механізму є інтеграція інноваційних процесів у систему стимулювання підприємництва на регіональному рівні. Інноваційне підприємництво виступає ключовим каналом комерціалізації нових знань і технологій, а також практичним інструментом трансформації наукового потенціалу в економічний результат. У цьому контексті завдання органів публічного управління полягає у створенні сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, стартапів, технологічних компаній, інноваційних кластерів та мережевих форм співпраці. Підтримка підприємництва має включати як фінансові стимули (пільгове кредитування, субсидії, компенсації відсоткових ставок), так і нефінансові інструменти (консультаційна підтримка, акселераційні

програми, розвиток бізнес-інкубаторів, спрощення адміністративних процедур).

Водночас результативність комплексного механізму значною мірою визначається рівнем організаційної узгодженості між різними суб'єктами регіонального розвитку. Ефективне публічне управління інноваційним розвитком регіональної економіки потребує координації дій між органами державної влади, регіональними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, освітньо-науковими установами, бізнесом та громадським сектором. У цьому сенсі комплексний механізм має забезпечувати не лише розподіл ресурсів, але й формування спільних правил взаємодії, процедур прийняття рішень, механізмів відповідальності та інструментів моніторингу. Особливо важливим є запровадження дієвих механізмів зворотного зв'язку, які дозволяють оцінювати реальні результати інноваційної політики та коригувати її відповідно до змін соціально-економічних умов у регіоні.

Таким чином, комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки має розглядатися як багаторівнева система управлінських впливів, що забезпечує стратегічну інтеграцію інновацій у регіональну політику, ефективне бюджетне планування та формування стимулів для підприємницької активності. Його практична реалізація повинна орієнтуватися на підвищення конкурентоспроможності регіонів, розвиток інноваційної інфраструктури та створення умов для сталого соціально-економічного зростання на основі знань і технологій.

З метою систематизації ключових складових комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки доцільно узагальнити його основні компоненти, інструменти та очікувані результати (табл. 3.4).

Наведена структура демонструє, що комплексний механізм не може обмежуватися лише фінансуванням інновацій або формальним нормативним регулюванням. Його ефективність залежить від одночасного функціонування інституційних, управлінських та кадрових складових, які забезпечують

реалізацію інноваційної політики на регіональному рівні. Особливо важливим є поєднання фінансово-економічного компонента з організаційно-управлінським, оскільки навіть значні ресурси не забезпечують результату без дієвого управління. Водночас цифровий та інформаційно-аналітичний компоненти формують основу для прозорості, контролю і коригування регіональних інноваційних програм.

Таблиця 3.4

Структурні компоненти комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки

Компонент механізму	Основний зміст	Інструменти реалізації	Очікуваний результат для регіональної економіки
Нормативно-правовий	Регламентація інноваційної діяльності, правові умови стимулювання	Закони, підзаконні акти, регіональні програми	Передбачуваність та стабільність регулювання
Інституційний	Система органів та інститутів підтримки інновацій	Агенції розвитку, технопарки, кластери	Підвищення координації та спроможності регіону
Фінансово-економічний	Формування ресурсної бази інновацій	Гранти, субсидії, дпп, фонди	Зростання інвестицій у інновації
Організаційно-управлінський	Управлінські процедури та взаємодія стейкхолдерів	Проектне управління, крі, міжвідомча координація	Ефективність реалізації інноваційних програм
Кадровий та освітній	Підготовка кадрів і розвиток людського капіталу	Дуальна освіта, перекваліфікація, stem	Забезпечення регіонів кваліфікованими фахівцями
Інформаційно-аналітичний	Моніторинг, оцінка, прогнозування	Статистика, аналітика, регіональні дашборди	Обґрунтованість управлінських рішень
Цифровий	Інструменти цифровізації інноваційної політики	Е-сервіси, платформи, smart-рішення	Скорочення бюрократії, прозорість та швидкість

Примітка. Складено автором.

Функціонування комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки базується на взаємодії ключових суб'єктів: держави, регіональних органів влади, територіальних громад, бізнесу, інноваційної інфраструктури та науково-освітнього середовища. У межах цієї взаємодії формуються стратегічні пріоритети

регіонального інноваційного розвитку, визначаються джерела фінансування та запускаються механізми реалізації інноваційних проєктів.

Важливою умовою результативності комплексного механізму є наявність циклу управління, який включає:

1. Стратегічне планування;
2. Ресурсне забезпечення;
3. Організацію виконання;
4. Моніторинг і контроль;
5. Оцінку результативності та коригування політики.

Такий цикл дозволяє уникнути фрагментарності управлінських рішень і забезпечити сталість регіонального інноваційного розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

Оцінювання результативності комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки є необхідним елементом забезпечення його дієвості, оскільки дозволяє визначати досягнення цілей та своєчасно коригувати управлінські рішення. У межах сучасного підходу оцінювання має охоплювати не лише фінансові показники, але й інституційну спроможність, рівень взаємодії стейкхолдерів, інноваційну активність підприємств та ефекти для соціально-економічного розвитку регіонів.

Для практичного застосування доцільним є використання системи індикаторів, які дозволяють оцінити як ресурси інноваційного розвитку, так і кінцеві результати реалізації регіональної інноваційної політики. З метою забезпечення системної оцінки доцільно застосовувати узагальнений перелік показників результативності комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки (табл. 3.5).

Запропонована система індикаторів дозволяє оцінювати результативність механізму комплексно, тобто через поєднання ресурсного підходу та підходу, орієнтованого на кінцеві результати. Фінансові показники відображають можливості регіону щодо підтримки інновацій, тоді як

індикатори інноваційної активності демонструють фактичну спроможність суб'єктів господарювання генерувати та впроваджувати нововведення. Інституційні показники характеризують наявність регіональної інноваційної інфраструктури, а соціально-економічні ефекти дозволяють оцінити вплив інновацій на зайнятість і конкурентоспроможність. Управлінські індикатори, у свою чергу, підкреслюють роль якості публічного управління як умови реалізації інноваційної політики.

Таблиця 3.5

Показники оцінки результативності комплексного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки

Група показників	Приклади індикаторів	Управлінське значення
Фінансові	Частка витрат на нддкр у врп, обсяг грантів, інвестиції	Визначення ресурсної спроможності регіону
Інноваційна активність	Кількість інноваційних підприємств, стартапів, патентів	Оцінка реальної інноваційної динаміки
Інституційні	Кількість кластерів, технопарків, центрів підтримки	Оцінка інфраструктури та організаційної бази
Соціально-економічні ефекти	Робочі місця, продуктивність, експорт високотехнологічної продукції	Визначення впливу інновацій на розвиток регіону
Управлінська ефективність	Швидкість процедур, прозорість, цифровізація	Оцінка якості публічного управління

Примітка. Складено автором.

Комплексність механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки зумовлена тим, що інноваційні процеси мають міжсекторальний характер і потребують одночасного впливу на виробничу, інвестиційну, науково-технологічну та соціальну сфери регіону. У цьому контексті регіон виступає не лише просторовою одиницею реалізації державної політики, а й самостійним середовищем формування інноваційного

потенціалу, де поєднуються ресурси, інфраструктура, управлінські рішення та економічні стимули. Саме тому ефективність інноваційного розвитку на регіональному рівні визначається не окремими заходами підтримки, а здатністю органів публічної влади забезпечити узгоджену взаємодію між усіма елементами інноваційної системи.

Важливо підкреслити, що комплексний механізм має функціонувати як інструмент забезпечення стратегічної цілісності регіонального розвитку, тобто орієнтуватися на пріоритетні напрями модернізації економіки регіону, підвищення продуктивності праці, розвиток високотехнологічних секторів, цифровізацію виробничих процесів та підсилення конкурентних переваг територій. У цьому випадку механізм виконує роль «управлінської платформи», яка дозволяє поєднувати стратегічні цілі регіонального розвитку з конкретними інструментами їх реалізації: фінансуванням інноваційних проєктів, підтримкою інноваційного підприємництва, стимулюванням трансферу технологій та розвитком людського капіталу.

Окремої уваги потребує те, що комплексний механізм має бути адаптивним до соціально-економічних відмінностей регіонів, оскільки рівень інноваційної спроможності територій є нерівномірним і залежить від структури регіональної економіки, наявності наукових центрів, інвестиційного клімату та доступу до фінансових ресурсів. У зв'язку з цим публічне управління повинно забезпечувати не лише загальні умови підтримки інновацій, але й формувати диференційовані підходи до розвитку регіонів, орієнтовані на їх спеціалізацію, технологічні можливості та потенціал зростання. Такий підхід дозволяє посилити результативність державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки через концентрацію ресурсів у найбільш перспективних напрямках та створення ефекту мультиплікації інновацій у суміжних сферах господарювання.

Таким чином, комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки є системною конструкцією, що поєднує нормативно-правові, фінансово-економічні, інституційні та

організаційні інструменти в межах спільної стратегічної логіки регіонального розвитку. Його результативність залежить від узгодженості дій державних органів, регіональної влади, місцевих громад, бізнесу та науково-освітнього середовища, а також від наявності дієвої інноваційної інфраструктури. Важливим елементом функціонування механізму виступає циклічність управління, що включає стратегічне планування, реалізацію інструментів підтримки, моніторинг та коригування політики. Застосування системи показників оцінювання дозволяє визначати рівень інноваційної активності регіону, ефективність ресурсного забезпечення та реальні соціально-економічні результати інноваційної модернізації. Таким чином, комплексний механізм формує основу для підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки та забезпечення її довгострокового інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо розробки стратегічних напрямів інноваційного розвитку регіональної економіки в умовах повоєнного відновлення України.

1. Визначено, що інноваційний розвиток економіки як об'єкт публічного управління є складним і багатовимірним процесом, який охоплює техніко-технологічні, соціально-економічні та інституційні зміни і потребує цілеспрямованого державного впливу. Інновації доцільно розглядати як безперервний процес створення, впровадження та поширення нових рішень, а не лише як кінцевий результат науково-технічної діяльності. Ефективність інноваційного розвитку визначається якістю інституційного середовища, рівнем взаємодії держави, бізнесу та науково-освітньої сфери, а також наявністю відповідних ресурсів і інфраструктури. Державна інноваційна політика в цьому контексті виступає ключовим інструментом публічного управління, спрямованим на формування національної інноваційної системи та підвищення конкурентоспроможності економіки.

2. З'ясовано, що міжнародний досвід реалізації державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки підтверджує її результативність за умови врахування регіональної специфіки, концентрації ресурсів у пріоритетних центрах зростання та розвитку інноваційної інфраструктури. Ефективні моделі поєднують державне регулювання зі стимулюванням ринкових механізмів і підтримкою партнерства між бізнесом, наукою та органами публічного управління на місцевому рівні. Ключовими інструментами виступають програмно-цільові підходи, конкурсний відбір проєктів, залучення зовнішнього капіталу та розвиток кластерних і технопаркових структур, які забезпечують комерціалізацію інновацій. Успішність інноваційної політики залежить від здатності регіонів інтегруватися у міжнародні мережі співпраці та формувати умови для інноваційної активності підприємств. Для України актуальним є використання

цих підходів з метою посилення конкурентоспроможності регіонів і забезпечення стійкого інноваційного розвитку в умовах модернізації економіки.

3. На основі проведеної оцінки встановлено, що функціонування фінансово-економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки в Україні є недостатньо результативним через низький рівень фінансування НДДКР, зниження наукоємності ВВП та слабку здатність державних програм доводити наукові розробки до стадії комерційного використання. Ключовими чинниками гальмування виступають несприятливі тенденції інвестиційної політики, обмежена підтримка венчурного сектору, нестабільність банківської системи та недосконалість валютного регулювання, що стримує модернізацію виробництва і розвиток високотехнологічних напрямів у регіонах. Переважання приватних джерел фінансування в умовах економічної та політичної нестабільності не забезпечує сталого нарощування інтелектуальних ресурсів і потребує посилення ролі держави та місцевого рівня у стимулюванні інноваційної активності. Перспективним підходом є впровадження державно-приватного партнерства, розвиток венчурного фінансування, удосконалення нормативно-правового забезпечення, підтримка трансферу технологій і комерціалізації інновацій, що дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів та посилити інноваційну конкурентоспроможність регіональної економіки.

4. У процесі аналізу з'ясовано, що організаційно-інституційний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки визначається якістю інституційного середовища та рівнем розвитку економіки знань. Ключовим є узгодження формальних і неформальних інститутів, які забезпечують взаємодію держави, бізнесу й науки та підтримують інноваційну активність у регіонах. Водночас його ефективність в Україні стримується «інституціональними пастками» заниженої оплати праці, слабого захисту прав власності та недосконалого забезпечення контрактів, що підвищує трансакційні витрати й знижує мотивацію до

інновацій. Подолання цих бар'єрів потребує модернізації інституційних умов і посилення координаційної ролі публічного управління на регіональному рівні.

5. Обґрунтовано стратегічні пріоритети державної політики інноваційного розвитку регіональної економіки, які мають формуватися як комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на подолання законодавчих прогалин, розвиток інноваційної інфраструктури та посилення підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, при цьому ключовим завданням виступає забезпечення ефективного управління інтелектуальними ресурсами через їх формування, накопичення та практичне використання в регіональному відтворювальному процесі, що потребує системної взаємодії між державою, науково-освітнім сектором і бізнесом для активізації трансферу технологій та комерціалізації інновацій, а також постійного моніторингу зовнішніх і внутрішніх чинників впливу з метою своєчасного коригування управлінських рішень і мінімізації ризиків, що в підсумку забезпечує підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки та формування стійкої моделі її інноваційного зростання.

6. Запропоновано комплексний механізм публічного управління інноваційним розвитком регіональної економіки, який є системною конструкцією, яка поєднує нормативно-правові, фінансово-економічні, інституційні та організаційні інструменти в межах єдиної стратегічної логіки регіонального розвитку, забезпечуючи узгодженість управлінських рішень і ресурсного забезпечення. Його результативність визначається рівнем координації дій державних органів, регіональної влади, місцевих громад, бізнесу та науково-освітнього середовища, а також наявністю дієвої інноваційної інфраструктури як базової умови реалізації інноваційних проєктів. Циклічність управління через стратегічне планування, реалізацію інструментів підтримки, моніторинг і коригування політики формує стійкість механізму та дозволяє адаптувати його до змін соціально-економічного середовища. Використання системи показників оцінювання дає можливість

визначати рівень інноваційної активності регіону, ефективність фінансового й інституційного забезпечення та реальні соціально-економічні результати інноваційної модернізації. У підсумку комплексний механізм виступає ключовою основою підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки та забезпечення її довгострокового інноваційного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
3. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
4. Kornai J. Innovation and dynamism: Interaction between systems and technical progress. *Economics of transition*. Oxford, 2010. Vol. 18, №4. P. 629-670.
5. Невінська Г. Б. Проблемні аспекти інноваційного розвитку аграрного виробництва. *Агросвіт*. 2017. № 1-2. С. 35-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_1-2_8.
6. Волобуєв Г. С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 3. С. 213-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2016_3_32.
7. Третяк А. М., Калганова І.Г. До питання про економічну сутність поняття інновацій та інноваційної діяльності у сфері землеустрою. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2016. № 3. С. 54-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2016_3_10.
8. Стадник В. В., Поліщук Т.А. Проблеми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2016. № 3(1). С. 131-136. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_3\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_3(1)_28).
9. Більська О. В. Сутність інновацій і джерельної бази безперервного їх задіяння в процесі інновування. *Вісник Приазовського державного технічного*

університету. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 33. С. 43-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2017_33_7.

10. Коновал Ю. В. Економічна сутність поняття "інновація". *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1(1). С. 336-341. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2014_1\(1\)_57](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2014_1(1)_57).

11. Погодаєва М. К. Дифузія інновацій в Україні на сучасному етапі: теоретичні підходи, сутність та різновид. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 4. С. 250-254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_4_49.

12. Савченко О. Ф., Дацій О.І. Інновації – основна діюча сила науково-технічного прогресу для збереження природного середовища. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 4-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_5_3

13. Попов С. А. Методологічний аспект управління державно-управлінськими нововведеннями в ситуації «ризик». *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр.. ДРІДУ НАДУ. 2015. Вип. 3 (26). С. 50-61.

14. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України: Монографія. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К.: Вид во НАДУ, 2005. 386 с.

15. Друкер Пітер Ф. Бізнес та інновації. пров. з англ. К. С. Головінського. Київ: Вільямс, 2007. 432 с.

16. Покотилова В. І. Технологічні парки України: стан, проблеми, перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 19. С. 21-23.

17. Лебедева Л. В. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування. *Ефективна економіка*. 2014. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_11.

18. Andrii Butyrskyi, Liudmyla Nikolenko, Borys Poliakov, Natalya Ivanyuta, Lesia Donchak and Iryna Butyrskya / Montenegrin Journal of Economics. 2019. Vol. 15, №. 2. P.165-179.

19. Бова Т.В. Державна інноваційно-інвестиційна політика України: теорія, методологія, напрями розвитку: монографія. Донец. держ. ун-т упр. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 450 с.
20. Атаманова Ю. Державна інноваційна політика: проблеми правового визначення та законодавчого закріплення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. №6. С.49-59.
21. Сільченко І.А. Державна інноваційна політика в умовах формування інноваційної моделі розвитку. *Вісник Бердянського ун-ту менеджменту і бізнесу*. 2010. №1(9). С.31-35.
22. Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико методологічні засади: монографія. Національна академія держ. управління при Президентові України, Одеський регіональний ін т держ. управління. Одеса: Оптимум, 2009. 299 с.
23. Дрожжин Д.Ю. Державна інноваційна політика України в умовах євроінтеграції. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4(47). С.352-360. URL: file:///C:/Users/MNVK/Downloads/Tpdu_2014_4_50.pdf
24. Гришин І.Я., Мазоренко Д.І., Бурова О.К. та ін. Інноваційний менеджмент сталого розвитку на прикладі агропромислового комплексу за ред. Д.І. Мазоренка, О.К. Бурової. Х., 2005. 546 с.
25. Журба І. О. Оцінювання результативності реалізації кластерних ініціатив регіону. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. №2 (2). С. 91-100.
26. Євтушевська О. В. Перспективи формування національної інноваційної системи в Україні. *Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та національні перспективи*: матеріали Всеукр. наук. практ. інтернет конф. з міжн р. участю, 15 трав. 2015 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2015. С. 140-143.
27. Howells J. R. Emerging Global Strategies In Innovation Management. The Impact Of Globalisation On Europe's Firms And Industries. L.: Pinter Publ. 1993. P. 219 228.

28. Howells J. Innovation and regional economic development: A matter of perspective? *Research Policy*. 2005. Pp. 1220 1234.
29. Hakanon H. *Industrial Technological Developmet*. L.:Croom Helm, 1987. 318 p.
30. Böhlke E. The Failure of the EU's Ukraine Policy. DGAPstandpunkt Prof. Dr. Eberhard Sandschneider (Hrsg.) Otto Wolff-Direktor des Forschungsinstituts der DGAP e. V. 2013. № 9. URL: <https://dgap.org/en/article/getFullPDF/24624>
31. Берегой Т. Європейські стандарти регіональної політики та проблеми їх впровадження в Україні. *Актуальні проблеми державного правління: зб. наук. праць ДРІДУ. Вип. 2 (28). Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2007. С. 123-130.*
32. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <https://stat.gov.ua/uk>
33. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 року. № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
34. Шевчук В. В. Підходи до реалізації механізмів державного регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України. *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. Вип. 223. Т. 235. Державне управління. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 144 с. URL: <http://idu.at.ua/naupr/t235.pdf>.
35. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. К., 2020. 274 с.
36. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2015. 287 с.
37. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2021. 362 с.
38. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2022. 361 с., с. 89.
39. Наукова та науково-технічна діяльність URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

40. Сальніков В. Міжнародні відносини, світова і регіональна політика в архетипічній парадигмі. *Публічне управління : теорія та практика* : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. Х. : Вид-во "Док.Наук.Держ.Упр". Спеціальний випуск. Червень. 2013. 272 с.

41. Попело О.В. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект і сучасні тенденції розвитку в Україні. *Економіка і регіон*. 2015. № 2. С. 66-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_2_14

42. Нежиборець В. Проблеми розвитку інноваційної діяльності в Україні: веб-сайт. URL: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library>.

Виконав: студент магістратури
за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування
денної форми навчання

_____ Богдан ТИМОЩУК

Науковий керівник:
завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Робота допущена до захисту:
завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ